

6. Авер'янов В.Б. Органи виконавчої влади в Україні. – К.: Ін Юро, 1997.
7. Гриценко А., Жданов І., Пашков М. Административная реформа: дальше...дальше?...дальше! // Інформаційно-аналітичні матеріали до народного форуму. „За демократичний розвиток України”. – Київ – вересень, 2002. – С. 95-101.
8. Кравченко М. Застосування потреб державних службовців як один із чинників успішного впровадження управлінської ідеології // Вісник УАДУ при Президентіві України. – 2003. – № 1. – С. 95-101.
9. Гаєвський Б., Ребало В. Організаційно-методологічні чинники культури державних службовців // Вісник УАДУ при Президентіві України. – 2002. – № 2. – С.10-21.
10. Бураковська А., Мельников О., Шайдеров В. Нові освітні технології професійної підготовки державних службовців // Вісник УАДУ при Президентіві України. – 2003. – № 1. – С.74-80.
11. Масловский М. Политическая социология бюрократии. – М., 1997.
12. Воронько О. Інформація, вміння працювати з документами – важливі складові ефективності виконавчої влади // Вісник УАДУ при Президентіві України. – 2003. – № 1. – С.31-41.
13. Коліушко І.Б., Авер'янов В.Б., Тимошук В.П., Куйбіда Р.О., Голосніченко І.П. Адміністративна реформа для людини (науково-практичний нарис). – К.: Факт, 2001.

Дмитренко М.А.,
кандидат політичних наук,
професор кафедри політичних наук
НПУ імені М.П. Драгоманова

НАУКА І ОСВІТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Економіка кожної держави на пряму залежить від того, як держава ставиться до науки. Проте в Україні наука не має підтримки Україна не творить нового знання, тому нічого й не вкладає в економіку.

Як свідчить досвід, успіх трансформаційних перетворень, інноваційний розвиток суспільства неможливі без радикальних змін у системі освіти. Досить промовисто висловився свого часу з цього приводу один із засновників США Томас Джефферсон: „Джерелом найвищої влади над суспільством є саме суспільство. Якщо ми вважаємо, що суспільство є недостатньо освіченим, щоб здійснювати свою владу з повною відповідальністю й компетентністю, то вихід із такого становища полягає не у позбавленні суспільства влади, а в наданні йому цієї влади за допомогою освіти [1].

В Україні, після отримання незалежності, здобуття не лише вищої, а й середньої та навіть початкової освіти є проблематичним для значної частини дітей.

У цьому контексті чи може йтися про притаманне всім розвинутим країнам світу широке користування Інтернетом в Україні коли надзвичайно низький рівень життя переважної більшості населення блокує можливість використання ним сучасних досягнень у галузі комп'ютерних, інформаційних та комунікаційних технологій. Це загрожує остаточним витісненням України, яка була піонером і лідером комп'ютерної революції в Європі після Другої світової війни, на узбіччя сучасного інформаційно-технологічного прогресу і робить досить проблематичним її інтегрування в Європейське співтовариство і глобальну економіку. Значне відставання України в галузі розвитку електронної промисловості ще більше

посилить її економічну залежність від західних країн, обмежить можливості створення власної інформаційної економіки, яка забезпечує найбільші прирости капіталів. Крім того, "...нестабільність політичної системи, відсутність чітких орієнтирів суспільного розвитку, економічна відсталість, корозія моральних принципів суспільства і відмова від духовних цінностей та ідеалів своїх батьків, екологічна занедбаність довкілля відкидають українське суспільство на узбіччя цивілізаційного розвитку та підривають нашу стратегічну перспективу" [2].

Науково-технічна революція другої половини ХХ ст. стала матеріальною основою народження інформаційного суспільства. Вже на початковій стадії вона зумовила перехід до обов'язкової середньої освіти, відтак, до подальшого постійного розширення контингентів вищих шкіл. Як відомо, необхідність навчання тієї частини молоді, яка вже у молодших класах має труднощі із засвоєння, розрахованих на осіб з високими й середніми здібностями, традиційних предметів, примусила розвинені країни урізноманітнити мережу закладів середньої освіти. Поєднати вільний і якомога справедливий доступ до навчання суспільно прийнятної якості пощастило лише на одному шляху – створення принаймні трисекторної системи середньої освіти:

- потоку загального навчання найбільш здібних і умотивованих з виведенням їх в університети, присудженням дипломів бакалаврів і магістрів академічного типу (дипломи "А");

- сектору поєднання загальної й технологічно-професійної освіти, який також виводить на вищі заклади освіти з вужчими профілями підготовки (спеціалізовані інститути, що присуджують дипломи типу "В");

- сектору професійно-технічної підготовки, який намагається дати середню спеціалізовану освіту й фах. Випускники йдуть переважно на виробництво, але останнім часом у країнах-лідерах для них винайшли "вищі ПТУ", які присуджують нові документи про вищу освіту - професійні сертифікати типу "С".

Відтак, системи вищої освіти розвинених країн приблизно з 80-х років ХХ ст. змушені були поєднувати вільний доступ всієї молоді з наданням їй навчальних послуг прийнятної якості. Поступово переконалися в тому, що професію треба надавати ще в межах освітньої системи, а на ринок праці скеровувати лише "професіоналів"[3].

Одним із найважливіших мотивів до отримання вищої освіти, наступного продовження навчання, є бажання забезпечити робоче місце, яке б задовольняло людину з позицій рівня оплати праці, можливостей реалізації здібностей, рівня впливу на процеси, що відбуваються у колективі, зміни свого соціального статусу тощо. Саме такі мотиви зумовили підтримку значною частиною інтелігенції України руху за незалежність та курсу країни на кардинальні соціально-економічні перетворення. *Отже зайнятість та якість трудового життя, економічне становище особи*, мали би стати одним із головних пріоритетів соціальної політики держави в ході інноваційного реформування суспільства вже з початку цього процесу.

Проте проблеми із дошкільними, середніми та вищими навчальними закладами в Україні як то скорочення інвестицій в будівництво закладів науки, освіти та кількості наукового потенціалу свідчать про значне ускладнення можливостей для розвитку особистості шляхом навчання у широкому розумінні цього процесу. Шкільна (первинна освіта) повинна давати загальні знання та навички професійної орієнтації для забезпечення виходу молоді на ринок праці зі спроможністю до самозабезпечення. Рівень успішності новацій нашої освітньої системи набагато підвищиться у разі відмови від успадкованих міфів і поглядів на поняття "освіта". Інноваційний розвиток освіти передбачає зміну освітніх законів, зокрема, узгодження їх з міжнародними конвенціями з прав людини і захисту дитини [3].

Справа в тому, що вітчизняна система освіти неспроможна конкурувати з системами освіти провідних держав світу. Тому держава має підвищувати наявний рівень освіти на базі інноваційних методів її розвитку.

Під впливом сукупності вказаних факторів, в умовах недостатнього фінансування фундаментальних та прикладних наукових досліджень, низьких заробітних плат науковців та викладачів освітніх закладів ускладнюються можливості використання цих кадрів для забезпечення підготовки фахівців із вищою освітою, відтворення контингенту науковців-дослідників, виконання науково-технічних робіт по розробці та впровадженню новітніх технологій у народне господарство. Тільки у нас університетські професори у вихідні гарують на дачних ділянках. Зате мені смішно, що в Україні таке засилля університетів — їх 160. В Америці з її трьохсотмільйонним населенням — 157. І це аж ніяк не викликає поваги, адже університети вже відкриваються мало не в селах [1].

Таке ускладнення знаходить свій прояв:

- 1) у скороченні кількості спеціалістів вищої кваліфікації;
- 2) старінні спеціалістів вищої кваліфікації (у системі НАНУ, наприклад, середній вік доктора наук складає у 2008 р. 59 років);
- 3) скороченні кількості спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи;
- 4) скороченні кількості науково-технічних розробок та кількості впроваджених власних розробок у галузі виробництва;
- 5) втраті позицій у конкурентоспроможності підприємств, галузей, держави, науки;
- 6) скороченні можливостей забезпечити нову якість економічного зростання, тобто забезпечити рівноправне та повноцінне входження країни у світовий глобалізований ринок;

Як наслідок, маємо подальше скорочення наукового потенціалу, втрату стимулюючого фактору вищої освіти, скорочення можливостей розвитку особистості шляхом навчання, отже зменшення для людини можливостей соціальної реалізації, для суспільства - можливостей формування соціального капіталу - синтетичної форми та інструменту ефективного функціонування соціально-економічних відносин у сучасному світі, бази становлення середнього класу в країні. Зазначене буде негативно впливати найближчим часом на забезпечення процесів підготовки спеціалістів народного господарства, динаміку та якість фундаментальних та прикладних наукових досліджень, отже на інноваційний розвиток суспільства у довгостроковій перспективі. Тому ці тенденції повинні бути зупинені.

Ігнорування урядами пріоритетності у відношенні до підготовки та ефективного використання науково-технічних кадрів створило передумови до появи (у сукупності із дією інших внутрішніх та зовнішніх факторів) та розвитку негативних тенденцій у забезпеченні галузей народного господарства країни матеріальною базою для масового оновлення основних фондів на основі використання досягнень НТП та НТР. Ці тенденції знаходять свій прояв у скороченні кількості створених та освоєних у промисловому виробництві за останні роки зразків нових типів техніки, у падінні динаміки оновлення продукції машинобудування та впровадження прогресивних технологічних процесів тощо.

Стратегія інноваційного розвитку України вимагає якісно нової парадигми, тобто вихідної концептуальної схеми, моделі постановки проблем, методів їх розв'язання, нової орієнтації у дослідженнях проблем соціально-економічного розвитку, що, у свою чергу, вимагало часу для накопичення необхідної інформації, її осмислення та формулювання перших рекомендацій для політиків та урядовців.

В умовах сьогодення успіх країни залежить від їх здатності приваблювати інтелект. Країни з квітучою економікою продовжують розвиватися тому, що серед інших факторів вони контролюють і створюють знання - найтвердішу валюту сьогодення. [4, с.279]. Підтвердженням цьому є приклад країн-лідерів у виробництві інтелектуальної продукції (кількість патентів на 1 млн. населення): Японія – 994, Південна Корея – 779, США – 289, Швейцарія – 271, Німеччина 235 [5]. Якщо ж говорити про Україну, то вона не ввійшла у перелік п'ятдесяти країн світу.

Питання наукового обґрунтування інноваційної стратегії розвитку України, ефективної реалізації національного науково-технічного потенціалу, а також проблем використання переваг міжнародної співпраці у науково-технічній сфері для вирішення завдань національного та глобального розвитку знаходять відображення у дослідженнях

В.П.Александрової, Ю.М. Бажала, І.О. Булкіна, А.С. Гальчинського, В.М. Геєця, В.О. Гусєва, М.С. Данька, В.А. Денисюка, С.М. Кацури, О.О. Лапко, Ю.В. Макогона, Б.А. Малицького, О.С. Олійника, Б.С. Патона, В.П. Семиноженка, В.П. Соловйова, Т.І. Щедріної, Я.С. Яцківа та ін.

Необхідність удосконалення та підвищення ефективності державної політики у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва України з урахуванням інтеграційних пріоритетів держави, як невід'ємної складової механізму реалізації стратегії інноваційного розвитку національної економіки, видається на сьогодні недостатньо науково розробленою проблемою, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Результативність соціально-політичних перетворень в Україні вирішальною мірою залежить від стану політичної освіти і культури її громадян, утвердження в їхній свідомості ідеалів демократичної правової держави, цінностей і норм, притаманних громадянському суспільству. З цією метою, як уже зазначалося, слід налагодити механізм постійної політичної освіти, яка на підставі найновіших ідей суспільної науки та педагогіки формуватиме підвалини демократичної ментальності та зрілої політичної культури. Підвищення рівня викладання політології та поглиблене опанування учнями і студентами політологічних знань зумовлюють необхідність існування державної програми розвитку політичної науки й освіти [6]

Інформаційна революція і, як наслідок, виникнення інформаційного суспільства та його наступної фази – суспільства знань – починають кардинально змінювати не лише світову і національні економіки, а й життя людей та спосіб влаштування сучасного світу. Тому ця проблема стала однією з головних для більшості міжнародних організацій, наукових та освітянських спільнот, ділових кіл і практично всіх освічених людей [7, с.4]. Сучасний стан і перспективи розвитку кожної держави залежать сьогодні від кількості і типу тих можливостей, які вона може створити, залучити і використати для власного розвитку, і, перш за все, це спроможність перейти від традиційної моделі до інноваційної. Остання базується на інформаційній економіці та суспільстві знань і визначається можливістю суспільства оновлювати всі власні підсистеми на рівні трансформаційних інновацій, які визначають рівень адекватності суспільства викликам глобалізації і регіоналізації, створення потужних факторів саморозвитку через інтеграцію традиційних і нових можливостей для модернізацій. Як головний фактор виступає постійне поширення і сприяння успішної самореалізації як особистості, соціальної групи, певної установи (наприклад, університету), так і регіону, держави.

Найважливішим компонентом і пріоритетом розвитку сучасних держав виступає розвиненість інформаційних систем, що є реалізацією «суспільства знань». Саме воно перетворюється на фактор запровадження та оптимізації інновацій на усіх рівнях життєдіяльності суспільства і особистості, нових імпульсів розвитку всіх соціальних підсистем.

Для перехідних суспільств, типу українського, розбудова «суспільства знань» вимагає інших пріоритетів розвитку перш за все освіти та науки, переходу від репродуктивної моделі до партнерської, з новими мотивацією, цілями, технологічною та інформаційною базою, культурою взаємодії учасників навчального процесу. Мова йде про переорієнтацію на освіту, яка готує людину до життя, закріплює нові принципи стратегій життєвого успіху [8, с. 115].

Наука і освіта завжди, а особливо сьогодні виступають як чинники зрощування інтелектуального потенціалу суспільства та розвитку людського потенціалу. Сучасними проблемами наукової сфери в Україні є відсутність стратегії розвитку науки і технологій, домінування державного (відомчого) управління наукою, непрозорість фінансування, низька «капіталізація» інтелектуальних продуктів. В цьому контексті необхідним, а отже і очікуваним є впровадження низки заходів, а саме:

- перехід до стратегічного планування науково-технологічного розвитку як основи суспільно-економічного прогресу держави;

- розбудова системи державного замовлення на науково-технічну продукцію з розподілом фінансування через мережу фондів;
- створення рівних умов для суб'єктів науково-технологічної діяльності всіх форм власності;
- законодавче закріплення функціонування окремих дослідницьких груп (відділів, лабораторій);
- виокремлення дослідника як основного суб'єкта наукової діяльності, носія та власника виробленого інтелектуального продукту;
- визначення об'єктів інтелектуальної власності як невід'ємної складової основного капіталу.

Зазначенні заходи мають бути доповнені створенням системи визначення пріоритетів науково-технологічного розвитку та механізмів їх реалізації, розробкою програми приватизації об'єктів науково-технологічної діяльності, диверсифікацією джерел бюджетного фінансування та розвитком інституту інтелектуальної власності [9].

Звичайно, є зрозумілим, що, фінансуючи науку, ми вкладаємо гроші у свою майбутню перспективу. Але, як зазначив ректор КПП проф. М. Згуровський, і досі бюджет виділяє гроші на науку за так званим залишковим принципом. Та тішить те, що престижність освіти й інтелектуальна власність уже зростають у ціні. На ринку праці конкуренція загострюється, і в результаті виграють за рахунок інтелекту, за рахунок нових знань [10].

Таким чином, стратегічною, креативною метою розвитку українського суспільства у найближчій перспективі має стати розбудова економіки знань. Ця мета повинна реалізовуватися за рахунок динамічного розвитку в державі освіти та науки. Наукові дослідження дають людині нові знання, які трансформуються у технології та продукти наукоємного виробництва, стимулюють зростання продуктивності праці, зниження матеріало- та енергоємності, підвищення конкурентоспроможності суспільного виробництва, прискорюючи темп накопичення суспільного прибутку, змінюючи мотивації трудової діяльності, і тому виступають фактором постіндустріального економічного зростання.

Інтелектуальний капітал здатен давати на кожен одиницю додаткового інвестування найвищу економічну віддачу, забезпечуючи не лише високу рентабельність виробництва та надійні конкурентні переваги на світових ринках, а й створюючи підґрунтя стратегічної прибутковості для інноваційних інвестицій [11]. Розвиток інтелектуального потенціалу населення – основа основ інноваційного вибору України та базовий пріоритет державної політики у освітянській, науковій та науково-технічній сферах. Реалізація та розвиток творчих здібностей талановитих дітей і молоді, комплексний розвиток системи освіти, стимулювання дослідницької та наукової діяльності, заохочення до творчої розумової праці, підвищення суспільного престижу праці вченого і науковця – головні цілі держави.

Що стосується освіти, сьогодні основними проблемами розвитку освітянської сфери є невідповідність кваліфікаційної структури підготовки фахівців кон'юнктурі ринку праці та недостатня якість освіти. З метою врівноваження попиту та пропозиції кваліфікованих фахівців, які готуються у ВНЗ I – IV рівнів акредитації слід перш за все:

- створити систему маркетингових досліджень та прогнозування розвитку ринку праці;
- диверсифікувати та уніфікувати освітянські заклади;
- перенести регулюючі функції Міністерства освіти та науки України на регіональний рівень, тобто створити систему муніципальної освіти;
- змінити парадигму функціонування Міністерства освіти та науки як нормативно-законодавчого, наглядового органу державної влади у сфері освіти;
- запровадити процес здобуття освіти протягом активного життя працівників.

Необхідно також стимулювати, розвиток системи неперервного навчання, що зумовить підвищення якості освіти, її спрямованість на розвиток системного творчого мислення, вироблення навичок пристосування до мінливого зовнішнього середовища та вміння пошуку нетрадиційних рішень.

Ще одним пріоритетом освітянської сфери є входження України у Болонський процес. Це дозволить уніфікувати систему вищої освіти, створить умови для розбудови сучасної інфраструктури освітянської галузі. Гармонізація нормативно-законодавчої бази та необхідність розвитку освітніх послуг дозволить запровадити сучасні методи навчання, залучити відомих вчених практиків до викладання у ВНЗ, створити умови для переходу до муніципальної середньої освіти та зосередити державні навчальні заклади на секторі вищої освіти та післядипломного навчання.

Для того, щоб готувати суспільство та людину до інноваційного типу життя необхідно певним чином змінити саму освіту, зробити її інноваційною за характером. Для цього потрібно, по-перше, змінити спрямованість навчального процесу. Та обставина, що людство вступило в період, коли зміна ідей, технологій, знань відбувається швидше, ніж зміна одного людського покоління, означає, що ні в школі, ні в найкращому університеті неможливо навчити людину на все життя, тому необхідно досягти в процесі навчання певної мети – навчити людину вчитися впродовж життя, навчити самостійно засвоювати нові знання і нову інформацію, виробити потребу в цьому [12, с. 4] По-друге, успішно функціонувати в інноваційній економіці людина не зможе без відповідної технологічної готовності, тому надзвичайно важливим, а майже і головним є інформатизація освіти. Третє (за списком, але ні як не за важливістю) – інноваційна модель потребує формування особистості, здатної до самостійної ефективної діяльності. І по-четверте, кадрове забезпечення інноваційної економіки неможливе без створення умов для навчання впродовж усього життя.

Формування системи „наука – освіта – технологія – інновація – виробництво” – наріжний камінь розвитку постіндустріальних суспільств та єдиний можливий шлях до підвищення конкурентоспроможності і динаміки прогресу України. Саме через інтеграцію різних елементів науково-технічного, освітнього і виробничого комплексу Україна має розбудувати власну національну інноваційну систему як сукупність наступних елементів:

- установ наукової і освітньої галузі, в яких створюються нові знання;
- нормативної та макроекономічної бази, що включає, зокрема, заходи торгівельної політики, які впливають на просування технологій та їхню вартість;
- інноваційних та техно-виробничих інфраструктур, спроможних до реалізації інновацій та перетворення їх у товар;
- можливостей доступу до глобальних джерел знань та інноваційних комунікацій;
- ринкових умов, що сприяють розповсюдженню і впровадженню інновацій [11].

Для цього, окрім іншого, необхідне поетапне нарощування видатків на освіту та науку до рівня не менше 12% ВВП, що створить передумови до збільшення якісного рівня освіти всіх рівнів. Заробітну плату працівників освіти у найближчі 2 – 3 роки необхідно збільшити принаймні вдвічі. Слід також терміново вирішити проблему забезпечення підручниками та комп'ютеризації шкіл. Збільшення фінансування допоможе спрямувати наукову діяльність на забезпечення потреб інноваційного розвитку національної економіки.

Для розгляду зазначених вище питань необхідно також виділити певні характеристики загального рівня розвитку держав, як загальноновизнано розвинутих, так і тих, хто бажає до них приєднатися, а також проаналізувати залежність їх статусу високорозвинених від вкладу у розвиток науки і освіти. Економісти, політологи, соціологи та інші суспільствознавці поділяють усі країни світу на розвинені, ті, що розвиваються, і слаборозвинені. Загальноновизнано, що одним з головних критеріїв, за якими ту чи іншу країну відносять до цих статусів є співвідношення освітнього та виробничого потенціалу, тобто ніскільки освіта та наука в змозі забезпечити усталений високотехнологічний розвиток як виробництва, так і суспільства в цілому. Традиційно існує сім розвинених держав, іноді (радше за політичними мотивами, ніж за рівнем соціально-економічного розвитку) до них додають ще й Росію. Перелік держав, які мають цей статус, став звичним, впродовж значного часу він не змінюється. У цьому контексті для нас актуальним є питання про майбутнє України. Якою має бути стратегія її розвитку з огляду на усталені світові реалії?

Сьогодні будь-які наукові дослідження, спрямовані на вироблення стратегії розвитку, не можуть бути ефективними без урахування наявних світових тенденцій і сучасних викликів. Можна визначити чотири основні напрями розвитку, зумовлені вимогами нашого часу:

- остаточний і концептуальний вибір Україною вектора євроінтеграції та прийняття інноваційної моделі свого розвитку;

- поступова соціалізація Україною нової світової парадигми сталого розвитку, засади якої було започатковано наприкінці минулого тисячоліття (Ріо-де-Жанейро, 1992) і підтверджена як світова теорія і практика цивілізаційного поступу третього тисячоліття на Самміті Землі у 2002 р. (Йоганнесбург);

- посилення і поширення такого потужного загально цивілізаційного процесу, як глобалізація економіки, торгівлі, інформаційного простору, освіти, культури, що дедалі сильніше впливає на всі сегменти суспільного життя України, зрештою, як і кожної сучасної держави (йдеться насамперед про певні види національної безпеки, проблеми інтелектуальної власності, перетику творчих умів, тобто про екзистенцію України як конкурентоспроможного і водночас рівно партнерського суб'єкта міжнародних взаємин);

- духовне і національне відродження народів і народностей світу, які донедавна зазнавали (чи ще зазнають) колоніальних (тоталітарних) утисків, тобто інтенсифікація процесів ренаціоналізації та виникнення нових національних держав усупереч зовнішньому (часто глобальному) тиску [13, с. 66].

Україна володіє високорозвиненим науковим потенціалом, який спроможний ефективно розв'язувати актуальні проблеми суспільного розвитку та вирішувати сучасні інноваційні завдання. Інтелектуальний потенціал України, незважаючи на негативні наслідки соціально-економічних трансформацій, які мали місце до середини 90-х років минулого сторіччя, й дотепер лишається досить потужним. Кадровий потенціал науки завжди був сильною стороною держави і протягом багатьох років визначав місце України серед провідних європейських країн: за чисельністю науковців – близько 0,54 % від чисельності економічно активного населення (в тому числі, за чисельністю дослідників – 0,41%). Забезпеченість науковими кадрами в Україні й зараз відповідає рівню таких європейських країн, як Іспанія, Польща, Чехія, Угорщина, однак більш як вдвічі менше за середнє значення цього показника в західноєвропейських країнах. Однак, внесок науки і освіти у розвиток держави оцінюється не тільки кількістю науковців, а їх якістю, тобто їх затребуваністю у власній країні та закордоном.

Оцінити внесок національних наукових досліджень у світову науку можливо на підґрунті наукометричного аналізу репрезентативного світового потоку наукової інформації. Таке завдання у середині 90 – х років 20 століття вирішувалося російським дослідником І. Маршаковою-Шайкевич (здебільшого у російському вимірі) на основі наукометричного аналізу баз даних Інституту наукової інформації США [14, с. 21]. Наукова інформація, як продукт діяльності вченого, – є набагато більше, ніж проблеми наукових бібліотек та наукової літератури, вона змінна частина соціальної тканини науки, яка виробляється у одних умовах, та використовується у інших. У дослідженнях затребуваності наукової інформації треба використовувати такі показники, як: ступень (кількість) цитування, доля публікацій (насамперед світових, закордонних), кількість наукових досліджень, грантів, кількість наукових лауреатів, у тому числі нобелівських та інших всесвітньо визнаних премій тощо.

Нові можливості, які несе з собою інформаційна революція, створюють виклик традиційним системам генерування, розповсюдження та передачі знань, тобто системам науки й освіти. Потужні бази даних і знань відіграють роль гігантських «сховищ» для нескінченних фактів і базових даних у всіх сферах людської діяльності, а глобальні комп'ютерні мережі стають потужними інструментами для високошвидкісного доступу до цієї інформації з будь-якого куточка світу.

У зв'язку з цим істотно зростає роль методологічних, системних, міждисциплінарних знань людини, необхідних для раціонального й осмисленого оперування з різноманітними знаннями і даними з метою вирішення нових, нестандартних проблем. У цій новій парадигмі найголовніше місце відводиться аналітичним здібностям вченого чи педагога, тобто його спроможності шукати і знаходити необхідну інформацію, точно формулювати проблеми і гіпотези, вбачати в сукупностях даних певні закономірності, знаходити розв'язання складних міждисциплінарних задач.

Ці обставини створюють нові можливості, але й вносять нові проблеми в методологію та організаційні засади сучасної науки і освіти. Наука стає капіталовкладенням у світовий громадський інтерес. Через дослідження та освіту вчені, як учасники глобального інформаційного процесу, сприяють створенню і розповсюдженню знань. Це великою мірою впливає як на добробут окремого народу, так і на світові економіки в цілому.

Науковий прогрес спирається на повному і відкритому доступі до даних, які відбивають загальні факти розвитку природи та суспільного розвитку. Але протягом останнього часу, спираючись на об'єктивні обставини, вільний доступ вчених до загально-природничих та суспільних даних стає дедалі обмеженішим, що викликає гострі дискусії у світовому науковому співтоваристві. При цьому, на користь відкритого доступу до даних наводяться такі аргументи:

Дані, одержані в результаті державно-фінансових досліджень, є всенародним надбанням, здобутим в інтересах усього народу. Вони мають бути максимально відкритими та доступними. Доступність може в розумних рамках обмежуватися лише інтересами національної безпеки, захистом конфіденційності, прав інтелектуальної власності та ексклюзивними правами основних розробників, що діють обмежений час.

Вчені є як користувачами, так і виробниками баз даних у конкретних розділах знань. Але наукові бази даних не є статичними. У ході своїх досліджень вчені часто звертаються до різних баз даних з метою створення нової бази, призначеної для потреб конкретних досліджень. Синтез даних, отриманих із різних джерел, дає можливість нового погляду та прогресу в розумінні природи і є суттєвою складовою наукового процесу. Історія науки багата на приклади, коли збір даних відіграє вирішальну роль у науковій революції, яка, своєю чергою, мала великий вплив на суспільство.

Публікація даних багато важить для наукових досліджень та розповсюдження знань. Достовірність результатів досліджень залежить від відкритої публікації даних, на які спираються ці дослідження і які дають можливість відтворення одержаних результатів різними вченими. Обмеження щодо публікації даних та вимога до колег повторно збирати дані з оригінальних джерел підриває можливість вчених розповсюджувати знання [7]. Лідерами процесів інтеграції вищої освіти та промисловості є США та Німеччина. Проблеми інтеграції вищої школи та промисловості висвітлюються в програмних документах ЮНЕСКО та ОЕСР, розглядаються на світових форумах. У документах цих міжнародних організацій та у Всесвітній декларації про вищу освіту XXI ст., прийнятої на Всесвітній конференції з вищої освіти (Париж, жовтень 1998 р.) містяться рекомендації щодо зміцнення співробітництва університетів з промисловістю, проведення університетами комплексних міждисциплінарних досліджень в інтересах промисловості, прогнозуються суспільні потреби, на які має бути сконцентровано увагу університетської науки. Важливо відзначити втілення в життя цих рекомендацій у розвинених країнах світу шляхом створення при університетах технопарків, науково-дослідницьких та інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, дочірніх фірм, зорієнтованих на розв'язання завдань промисловості, включаючи розробку високих технологій. Саме через ці інноваційні структури здійснюється трансфер науково-технічних розробок, що мають інноваційну перспективу в промисловість.

Якщо розглядати найближчі приклади, у Росії успішно функціонує Російський державний університет інноваційних технологій та підприємництва, а також з орієнтацією на галузеві інтереси у сфері управління інноваціями створюються науково-навчальні інноваційні комплекси при провідних наукових та науково-виробничих організаціях у

наукоємних галузях. Ця форма дозволяє оптимізувати цільову неперервну підготовку та перепідготовку спеціалістів у галузі розробки та застосування критичних, інформаційних та інших інноваційних технологій, а також для наукового супроводження інноваційних проєктів та програм, управління якістю продукції та послуг. Як правило, таким розвиненим науково-навчальним інноваційним комплексом забезпечується повний комплекс послуг для генерації та розвитку інноваційних процесів.

У США за програмою, підтриманою Національним науковим фондом, при провідних технічних університетах США створено мережу центрів інженерних досліджень (ERC) [15, с. 22]. В основу діяльності цих центрів інженерних досліджень покладено активне довгострокове партнерство промисловості із університетською освітою та наукою за стратегічним планом. Відповідно до цього плану сформовані програми досліджень та освіти. Програма досліджень включає проведення як наукових досліджень із елементами генерації нових знань, так і дослідно-конструкторські розробки разом з їх випробуваннями. Освітня програма передбачає інсталяцію наукових результатів, отриманих за результатами досліджень, у нові навчальні модулі та курси.

У кінцевому результаті це не тільки має сприяти зростанню освітнього потенціалу України, підвищенню загального рівня конкурентоспроможності вітчизняної сфери освіти, а й має прискорити перебіг інноваційних процесів у національній економіці, у першу чергу за рахунок активізації творчої діяльності, професіоналізації учасників цих інноваційних процесів. При цьому інтеграція до світового освітнього простору має відбуватися на засадах пріоритету національних інтересів, подальшого розвитку інноваційного потенціалу сфери освіти, забезпечення взаємовигідного характеру міжнародного співробітництва.

Література:

1. Мороз О. Не заступайте патріотизмом науку! Дзеркало тижня 44, 17 - 23 листопада 2007
2. Стратегії розвитку України: теорія і практика / За ред. О. С. Власюка. – К. НІСД, 2002. – 864 с.
3. Корсак К. Про міфологічність поняття "освіта". Науковий світ №4, березень, 2009 С.2-5
4. Дмитренко М. Суспільні трансформації та політичні аспекти загроз національній безпеці України. Монографія. – К.: "Знання України", 2006. – 348с.
5. Гаджиев К. Американская нация: национальное самосознание и культура. – М.: Высшая школа, 1990. – 418с.
6. Дмитренко М. Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період. Монографія. – К.: 2006. – 192с
7. Згуровський М. Суспільство знань та інформації – тенденції, виклики, перспективи / М. Згуровський // Дзеркало тижня. - № 19. – Суб. 24 – 30 трав. – 2003.
8. Жук М. В. Сучасна українська освіта за умов конкуренції інформаційних потоків / М. В. Жук // Філософія і освіта. Зб. наук. праць. Наук.–практ. конф. – Суми: Сумський держ. ун-т, 2005. – С. 114 – 118.
9. Крисаченко В.С. Перспективи і проблеми розвитку гуманітарної сфери / Український соціум. Національний інститут стратегічних досліджень/
http://www.niss.gov.ua/book/Krysachenko/11-5-Ukr_Socium.pdf
10. Бондаренко В. Фінансуючи інтелект, ми тим самим вкладаємо гроші у своє майбутнє.../ Інтерв'ю з ректором КПІ проф. М. Згуровським // Дзеркало тижня. - № 48. – 14 – 20 грудн. – 2002.
11. Доктрина Економіки знань (проект)/ http://www.semynozhenko.net/ufv/files/ec_znan.doc
12. Кремень В. Г. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави / В. Г. Кремень // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Зб. наук. праць. – Вип. 1 (5). –Х.: НТУ "ХПІ". – 2003. – С. 4.

13. Вовканич С. “Дім” нації і глобалізаційні тенденції: Соціогуманістична компонента стратегії розвитку України / С. Вовканич // Вісник Нац. акад. наук України. – 2003. – № 4. – С. 66.
14. Московкин В. Существует ли «конвертируемая наука» в постсоветских странах? / В. Московкин // Новый коллегіум. – 2005. - №1/2. – С. 21.
15. Рыбальченко И. А. Стратегия партнерства в достижении новых знаний, образования и технологий / И. А. Рібальченко // Проблемы науки. – 2002. – № 3. – С. 21-30.

Жабінець Н.В.

*кандидат політичних наук, старший викладач
кафедри соціально-політичних дисциплін
НПУ імені М.П.Драгоманова*

ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

В процесі модернізації світу постіндустріальна цивілізація формує свою ціннісну парадигму, беручи за основу вже набутий досвід попередніх цивілізацій (доіндустріальної, ранньоіндустріальної, пізньоіндустріальної). «Нова система цінностей – не альтернативна старій, а більш узагальнена» [1, 193]. В кінці 70-х років ХХ століття радикально змінилась ментальність робітників, стала складатися нова система цінностей сучасної людини, яка адекватно відображає сучасну соціальну структуру, «ціннісні парадигми змінились у бік усвідомлення пріоритетів загальнолюдських цінностей» [2, 3].

Такі тенденції змін ціннісних уявлень у західному суспільстві підтверджують дані досліджень американських науковців Х. Хендерсона, Д. Янкеловича, Р. Інглегарта, А. Маслоу, в яких, досліджені ціннісні орієнтації різних верств, вікових і соціальних груп населення західних країн 70-х років. Ці дані відображають тенденцію розвитку прагнень людей наповнити своє існування високим духовним змістом, знайти форми самовиявлення та самореалізації, що відрізнятимуться від конкурентної боротьби за високі стандарти споживання. В. Айклер, Е. Араб-огли, Ю. Шрейдер констатують постійну прихильність європейської цивілізації до загальнолюдських цінностей і відзначають поглиблення цієї тенденції в останні десятиліття ХХ ст.

Соціологічні дослідження цих років виявили помітне зрушення у бік заміни споживацьких цінностей постматеріальними, виникнення нового типу попиту – не стільки на продукти, скільки на стиль життя, які включають усвідомлення значення людського існування, прагнення до участі в процесі прийняття соціальних рішень, до соціальної справедливості, широкого вибору соціальної ролі в межах більш естетичного та здорового оточуючого середовища. На перше місце виходять такі цінності, як освіта, міцна сім'я, виховання дітей, цікава робота, цінності самореалізації, саморозвитку, участі в організації та керівництві виробництвом, визнанні та повазі особистої гідності, спілкування. „Надзвичайно швидко розвивається і „ринок особистостей”. Люди різних професій, різного соціального і майнового статусу прагнуть адаптуватися в ринкових умовах... В результаті товаром стають не лише матеріальні, але й духовні цінності” [3, 1]. Особливо ці зміни в ціннісних орієнтаціях помітні в середовищі молоді, оскільки вона має більш високий, порівняно з попередніми поколіннями, рівень освіти. Це пов'язано насамперед із впливом досягнень науково-технічної революції, високою потребою щодо особистісного розвитку.

Друга половина ХХ століття характеризується стрімким розвитком виробництва, підвищенням економічних стандартів життя й соціальної захищеності більшості населення,